

LÖÖPPI

4 / 2019 · HELSINGIN SEUDUN JOURNALISTIT

Toimiva jakelu on lehdille elintärkeää.

**HELSINGIN SEUDUN
JOURNALISTIEN JÄSENLEHTI**

26. vuosikerta

Vastaava päätoimittaja

Marjaana Varmavuori
puh. 050 5454130
marjaana.varmavuori@gmail.com

Päätoimittaja

Kaija Plit
puh. 050 4394538
kaija.plit@hsj.fi

Graafikko

Outi Kainiemi

Muu julkaisuryhmä

Jarmo Hankivaara
Salla Nazarenko
Mia Palokallio
Maaret Tiensuu
Pekka Torvinen

Kannen kuva

Pekka Holmström

**Helsingin Seudun Journalistit
Puheenjohtaja**

Marjaana Varmavuori

HSJ:n toimisto

Lönnrotinkatu 25, 5. kerros
00180 Helsinki

Toiminnanjohtaja

Kaija Plit

Hallintopäällikkö

Jaana Virtanen

Ilmoitushankkija

Erkki Hirvonen
puh. +358 50 5506172
eki.hirvonen@kolumbus.fi

Painopaikka

Grano

ISSN-L 1455-0032

**HSJ TIEDOTTAA TILAISUUKSISTA
SÄHKÖPOSTILLA. VARMISTA,
ETTÄ MEILLÄ ON TOIMIVA
SÄHKÖPOSTIOSOITTEESI.**

JIRINA ALANKO / A-LEHDET

Demin yhteisössä nuoret saavat vertaistukea ja äänensä kuuluviin.

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
- 4** Lehtijakelun sietämätön vaikeus
- 10** Journalistin euro on teollisuuden kaksi euroa
- 14** Serbiassa sananvapaus on vaakalaudalla
- 16 HELMIJUTTU** Kipua ja toivoa
- 20 KIRJAT** Pahimman päivän varalle
- 22** Lapset innostuivat uutisista
- 28** Kaikki ne kirjat, joiden nimet (epä)onnistuivat
- 31 TÄMÄN OIVALSIN!** Kyllä kissa tietää
- 31 HSJ-NEWS** HSJ:n sääntömääräinen vuosikokous
- 32 HUOPAAJA**

99 vuotta yhteistä edunvalvontaa

MITÄ PIDEMMÄLLE syksy eteni, sitä huolestuneempi Kauppalehden toimittaja **Jaakko Laurila** oli. Oli vuosi 1920. Sisällissodan tuhot ja kauppasuhteiden katkeaminen olivat ajaneet itsenäistyneen Suomen talouden sekasortoon. Voimakkaan inflaation vuoksi hinnat olivat pilvissä.

Järjestäytyneiden työntekijöiden tilanne oli parempi kuin muilla, sillä he onnistuivat taistelemaan itselleen kalliin ajan korotuksia. Esimerkiksi kirjatyöntekijöiden vuoden 1920 palkkasopimuksen mukaan heille maksettiin peruspalkkoihin 390–440 prosentin kalliin ajan lisä. Sanomalehtimiesten palkat sen sijaan pysyivät ennallaan eli tosiasiaassa laskivat.

Toimittajien taloudellista asemaa murehtinut Laurila ei ollut huolensa kanssa yksin. Hänen aloitteestaan syntyneen, pääkaupungissa työskentelevien toimittajien asiaa ajavan Helsingin Sanomalehtimiesyhdistyksen (vuodesta 2016 Helsingin Seudun Journalistit) perustava kokous pidettiin 12. joulukuuta 1920. Lähes ensitöikseen yhdistys lähti perustamaan alan valtakunnallista liittoa, jonka tehtäväksi annettiin ajaa sopimuksia vähimmäispalkoista.

Yhdistyksen perustamisesta kuluneiden lähes sadan vuoden aikana asiat ovat muuttuneet paljon. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä vasta järjestäytymässä

ollut ay-liike on hakenut muotoaan. Myös lehtiala on kokenut yhteiskunnallisten muutosten voimasta valtavia mullistuksia.

Alamme ammatillisen järjestäytymisen tarve ei ole vuosikymmenien saatossa kadonnut mihinkään. Hyvinä vuosina työntekijä on saattanut onnistua neuvottelemaan itselleen tuntuvankin henkilökohtaisen palkankorotuksen. Työehtosopimukset ovat kuitenkin koko ajan olleet korvaamattomia palkkavetureita, joiden avulla palkkoja on onnistuttu hilaamaan ylös myös huonojen aikojen kurimuksessa.

Sivun 12 palkkatilastoista näkee yleissitovien työehtosopimusten voiman. MTV on radio- ja televisioalan yksityisistä työnantajista ainoa, jolla on minimipalkat määrittävä tes. Muut ovat tes-sopimusten ulkopuolella, paitsi Sanoman radiot, jonka tessissä ei ole lainkaan taukkopalkkoja. Näissä työpaikoissa palkat ovat tuhat

euroa jäljessä muusta media-alasta.

Jaakko Laurilan aloitteesta perustettu Helsingin Seudun Journalistit täyttää ensi vuonna sata vuotta. Juhlavuosi käynnistyy teemaan sopivasti työehtosopimusneuvotteluilla. Jos neuvottelukuulumiset kiinnostavat, niitä on tarjolla HSJ:n tessillä 9. tammikuuta. ●

**”Alamme
amatillisen
järjestäytymisen
tarve ei ole
vuosikymmenien
saatossa
kadonnut
mihinkään.”**

Marjaana Varmavuori

marjaana.varmavuori@gmail.com

Lehtijakelun sietämätön vaikeus

Toimiva jakelu on lehdille elintärkeää.
Mutta jakelu on kallista, se tökkii ja
jakelijoista on huutava pula. Tämä on
yhtälö, johon ei löydy helppoa ratkaisua.

TEKSTI JUKKA VUORIO

KUVAT PEKKA HOLMSTRÖM

14 työvuoden aikana sanomalehdenjakaja Eveliina Koiviston jakelukuorma on kasvanut, kun siihen on lisätty aikakauslehtiä, kirjoja ja mainoksia.

Sanomatalon aulassa on pöytä, jolla lepää niput tuoreimpia Helsingin Sanomia. Seinälle kiinnitetyssä lapussa lukee ”noutopiste tilaajille”. Täältä voi noutaa lehden, jos se ei saapunut aamulla postilaatikkoon.

Harva hakee.

Sytä lehden puuttumiselle voi olla monia. Jakaja on saattanut työntää lehden epähuomiossa väärästä luukusta, tai tilauspalvelun ja jakelufirman välillä on ollut tietokatko. Ehkä painokone on piiputtanut, lehtiä kuljettanut auto jäänyt kiinni lumihankeen tai naapuri on napannut lehden laatikosta ennen tilaajaa. Tai sitten jakelureitille ei ole löydetty jakajaa alaa riivaavan työvoimapulan vuoksi.

Jakelu on lehtialan bisneksen kulmakivi. Asiakkaalle on tärkeää, että hänen tilaamansa lehti ilmestyy postilaatikkoon ajallaan. Jos jakelu takkuu, se on pidemmän päälle ongelma myös journalisteille. Jakeluongelmat ovat yksi yleisimmistä syistä lehtitilauksen lopettamiseen.

VASTUUN JAKELUONGELMISTA

kantavat tilauksen myynyt lehti sekä jakelun järjestänyt yhtiö.

Sanomalla tuotannosta ja logistiikasta vastaava johtaja **Timo Tassi** Sanoma Media Finland Oy:stä sanoo ymmärtävänsä tilaajan näkökulman täysin.

– Lehden imagolle on erittäin tärkeää, että jakelu onnistuu asiakkaan odottamalla tavalla, Tassi toteaa.

– Jos jakelusta vastaavan alihankkijan työ epäonnistuu, Sanoma kantaa siitä vastuun. Jos Sanoma on myynyt vaikkapa Helsingin Sanomat, niin lehden täytyy olla sovittuna aikana sovituksessa paikassa.

Helsingin Sanomien varhaisjakelua hoitaa pääkaupunkiseudulla Posti. Uudenmaan muilla alueilla siitä vastaa Postin lisäksi jakeluyhtiö Early Bird. Muualla Suomessa varhaisjakelu hoituu Postin sekä

maakuntien aluelehtien ylläpitämien jakeluverkostojen avulla.

Early Bird on eräänlainen alustatalouden muoto samaan tapaan kuin ravintolaruokaa kuljettavat Wolt ja Foodora tai autokyytejä välittävä Uber. Early Birdin lehdenjakajat eivät ole palkkatyöntekijöitä, vaan yrityksen alihankkijoita. Siksi jakajilla ei ole työntekijän oikeuksia, eikä Early Bird tarjoa heille työn tekemiseen tarvittavia työvälineitä. Yrityksen listoilla olevilla jakajilla on myös omalla vastuullaan yrittäjän velvollisuudet kuten eläkemaksut ja vakuutukset.

Sanomalehtien varhaisjakelu vaikeutui heti, kun se siirtyi joulukuun 2018 alussa Postilta Sanoma Media Finlandin perustamalle Early Bird-jakeluverkostolle. Helsingin Sanomat kirjoitti (16.12.2018), että osa jakajista jätti yllättäen lehtien jaon kesken heti ensimmäisenä yönä. Jakajakadon lisäksi ongelmana oli, että moni jakaja oli vailla tarvittavia kerrostalorappujen avaimia. Osa uusmaalaisista tilaajista oli vailla lehteään jopa päiväkausia.

Early Birdin jakelusta vastaava **Riku Punkkinen** kertoi Seuran haastattelussa (17.12.2018), että työhön on vaikea saada ihmisiä, jotka ”pärjäävät meillä”.

Ylen lokakuussa 2019 tekemässä kyselyssä verkkosivujen lukijat saivat kertoa, millaisia kokemuksia heillä on Postin varhais- ja päiväjakelusta. Kyselyn mukaan suurehko osa lehtien tilaajista lopettaa tilauksen juuri jakeluongelmien vuoksi.

– En enää viitsi tilata lehtiä, kun ne tulevat jatkuvasti myöhässä, eräs vastaaja kirjoitti. Toinen kertoi sanomalehden kuukausiliitteen puuttuvan usein, ja kolmannen vastaajan isovanhemmat olivat saaneet kuuden päivän Maaseudun Tulevaisuudet kerralla.

OSA ONGELMISTA kumpuaa varmasti varhaisjakelun jatkuvasta työvoimapulasta. Marraskuun alussa

”Lehden imagolle on erittäin tärkeää, että jakelu onnistuu asiakkaan odottamalla tavalla.”

sanomalehtien varhaisjakeluun etsittiin jakajia TE-palveluiden nettisivuilla yli kolmellekymmenelle paikkakunnalle, esimerkiksi Turkuun, Tampereelle, Jyväskylään, Kuopioon, Poriin ja lukuisiin pikkukaupunkeihin. Työvoimaa olivat vailla muun muassa Posti, Alma Media ja Keskiuomalainen sekä henkilöstövuokrausyritys RTK.

Työvoimapula ei ole ihme, sillä kahden Lööpin haastatteleman jakajan mukaan työ on raskasta, huonosti palkattua ja monesti myös pelettavaa.

Salossa asuva **Anne Salo**, 58, jatkoi kesällä 2019 Salon Seudun Sanomia, Turun Sanomia ja Helsingin Sanomia kolmen kuukauden määräaikaisella sopimuksella. Joskus jaettavana oli sanomalehtien lisäksi aikakauslehtiä kuten Kodin Kuvalehteä ja Me Naisia, ilmaisjakelussa olevia Someron ja Perniön aluelehtiä sekä kirjeitä. Kaikki lehdet ja kirjeet jaettiin samassa varhaisjakelussa.

Sanomalehdenjakajan työvuoron Salo ajoi työnantajansa eli Varsinais-Suomen Tietojakelun autolla, yhteensä 160 kilometriä yössä.

Maaseudun aamuöisillä pikku-teillä oli omat haasteensa.

– Ajaessa sai olla tarkkana, sillä tiellä juoksi hirviä ja peuroja, ja siihen vielä ketut, kissat ja jänikset päälle.

Kuuden tunnin ja 15 minuutin mittainen työvuoro aloitettiin kello 1.30. Töitä tehtiin myös viikonloppuisin. Salon mielestä työ itsessään oli kohtalaisen mukavaa, sillä työskentely oli itsenäistä. Jos palkka olisi parempi, työ olisi hänestä ihan ok.

Työstä maksettu tuntipalkka oli 8,98 euroa. Lisäksi tuli erilaisia pieniä lisiä.

– Palkka on huono. Kyseessä on kuitenkin yötyö, mikä pitäisi huomioida paremmin. Yötyö vie mehut seuraavasta päivästä.

Salon mukaan sanomalehdenjakajan työ rajoittaa sosiaalista elämää niin päivällä kuin illallakin. ➤

Tamperelaisen lehdenjakajan Eeva Koiviston varapääluottamusmiehen pesti edellyttää kokousmatkoja Helsinkiin.

VARHAIS- JA PÄIVÄ-JAKELUN PROBLEMATIIKKA LYHYESTI

- Kustantajaomisteiset ja muut yksityiset varhaisjakelutoimijat jakavat samassa jakelussa sanomaa ja aikakauslehtiä, kirjeitä, laskuja ja muuta tavallista niin sanottua päiväpostia.
- Julkisuuteen nousseissa Postin tes-kiistoissa on paljolti kyse juuri jakelun yhdistämisestä: yhdistämisen myötä postinjakelijoiden työtaakka kasvaa, ja he haluavat siitä korvauksen.
- Jakelutyöstä on tullut lyhyiden työsuhteiden ala. Jakelu on työvoimavaltaista, mutta rekrytointi on nykyään iso haaste: jake-lufirmojen on vaikea löytää palvelukseensa työntekijöitä. Etenkin sitoutuneista jakajista on puute.
- Valtion omistajaohjauksesta vastaava ministeri Sirpa Paatero on asettanut valtiosihteerityöryhmän selvittämään vaihtoehtoja postin ja sanomalehtien jakelun turvaamiseksi koko maassa. Työryhmän mää- räaika päättyy 15.1.2020.

Työvuoron jälkeen oli tavallista nukkua iltapäivään saakka, ja illalla oli taas valmistauduttava ja levättävä yötyövuoron vuoksi.

Salo päätyi lehdenjakajaksi, koska hän ei löytänyt Salosta muutakaan työtä. Hän teki 1990- ja 2000-luvuilla pitkän työuran Nokian Salon tehtailla, kunnes yritys lopetti puhelien valmistuksen siellä.

– Salossa ei ole työpaikkoja, tai jos on, ne menevät aina nuoremmille. Lidlin kassallekin on ollut turha yrittää.

Anne Salo olisi voinut jatkaa työtään sanomalehtien varhaisjakelun parissa, mutta terveydelliset syyt estivät häntä jatkamasta.

Tampereen seudulla Alma Manulla sanomalehdenjakajana työskentelevä **Eveliina Koivisto**, 50, on ollut alalla jo neljätoista vuotta. Hän tuntee työn ja työehdot erit-

täin hyvin, sillä hän toimii myös varaluottamusmiehenä.

Koivisto kertoo, että Anne Salon palkka on tyypillinen aloittavan jakajan palkka.

– Ikäliisiä tulee sitten ajan myötä muutama porras, mutta ei paljon. Korkeimmillaankin sanomalehdenjakajan tuntipalkka on 10,26 euroa.

Koivisto kertoo, että jakoalan työehtosopimuksissa sovitaan asioita aika paljon paikallisesti. Vaihtelua eri firmojen ja paikkakuntien välillä voi olla melkoisesti. Koiviston oma työehtosopimus perustuu Teollisuusliiton työehtosopimukseen.

Koivisto jakaa etupäässä Aamulehteä ja Helsingin Sanomia, mutta jonkin verran myös Hufvudstadsbladetia. Hänen jakajanuransa aikana työ on muuttunut selvästi, ja muutos on vain kiihtynyt. Koivisto toteaa, ettei kyseessä ole enää sama työ kuin

Korkeimmillaankin sanomalehdenjakajan tuntipalkka on 10,26 euroa.

se, jossa hän aloitti vuonna 2005.

– Silloin jaettiin vain sanomalehtiä ja aivan satunnaisesti jotain muuta siinä sivussa. Nyt samassa aamuyön vuorossa jaetaan sanomalehtien lisäksi myös aikakauslehtiä, kirjeitä ja mainospostia. Jaettavaa on siis enemmän kuin aiemmin, ja työ on muuttunut fyysisesti kuormittavammaksi.

Lisäksi jakelu on teknistynyt. Koiviston työllistäjän Alma Manun jakajien käytössä on matkapuhelinsovellus, johon jakeluosoitteet päivittyvät päivittäin. Kirjepostin jakamisen myötä moni jakaja myös kokee tekevänsä entistä vastuullisempaa työtä.

Lehdenjako on yötyötä, ja työvuorojen aikana kohdataan vähän muita ihmisiä. Vastaantulijoista monet ovat tulossa baarista, ja sen jakaja saa toisinaan huomata ikävämman kautta. Vaikka Koivisto itse ei ole työssään kohdannut häirintää tai uhkaa, moni tuttu on. Jakajilla ei ole käytössään hälyttimiä tai minkäänlaisia muita turvavarusteita.

– Julkisuudessa ei puhuta paljon siitä, mitä öisin voi sattua. Kaikenlaisista häiriköintiä on. Lisäksi luulen, että moni etenkin maahanmuuttajataustainen jakaja jättää kertomatta työssään kohtaamastaan häirinnästä.

Jakajille on annettu ohjeeksi, että rappuun tai hissiin ei pidä mennä samaan aikaan uhkaavalla vaikuttavien henkilöiden kanssa. Lehdet pitää kuitenkin jakaa.

Koivisto tekee jakotyön omalla autollaan. Sen käytöstä maksetaan tavallinen kilometrikorvaus, eli 42 senttiä kilometriltä.

Koivisto aikoo jatkaa nykyisessä työssään. Vaikka yötyössä on oma raskautensa, hän pitää korkeassa arvossa sitä, että päivät ovat vapaat. Jakamiensa lehtimäärien perusteella Koivisto ei usko printtilehtien olevan ihan pian katoamassa.

– On puhetta sanomalehtien lopusta, mutta itse en usko sen tapahtuvan ainakaan seuraavaan kymmeneen vuoteen. Kyllä ihmiset haluavat lukea lehtiä. ●

Alan liittojen ehdotuksia jakeluongelmien ratkaisemiseksi

SANOMALEHTIEN LIITON liittojohtajan **Jukka Holmbergin** mukaan sanomalehtien varhaisjakelu toimii pääosin hyvin, mutta ongelmiakin on.

– Joillakin seuduilla sanomalehti menee päiväjakelussa. Kun Posti muutama vuosi sitten myöhäisti päiväjakeluaan, se oli valtavan suuri ongelma näiden alueiden lehtitilaajille.

Sanomalehtien Liitossa jakeluongelmia mietitään paljon, sillä sanomalehdet saavat yhä keskimäärin 85 prosenttia tuloistaan printtilehdestä. Ratkaisuksi Holmberg ehdottaa jakelujen yhdistämistä.

– Taajamissa pitäisi yhdistää varhais- ja päiväjakelua. Maaseudulla lehdenjako pitäisi yhdistää joihinkin muihin kuljetuksiin, jotta siellä säilyisi edes yksi päivittäinen palvelukuljetus.

Holmberg myös jakaisi Postin kahteen osaan.

– Toinen osa kilpailisi muun muassa pakettibisneksessä ja tuottaisi valtiolle rahaa niin kuin muutkin valtionyhtiöt. Toinen osa, eli jakelu, olisi yhteiskunnallinen, julkinen palvelu. Posti järjestäisi ja kilpailuttaisi sen alueittain.

Holmbergin mukaan tulevaisuudessa jakelun onnistumiseksi tarvitaan todennäköisesti myös julkista rahaa.

– Laskelmamme näyttävät, että jossakin vaiheessa tarvitaan myös julkista rahoitusta. Ensin pitäisi tehdä muut toimenpiteet ja vasta sitten mennä veronmaksajan kukkarolle, mikä on aina vaikea asia.

JAKELU ON KALLISTA. Se on ollut sitä aina, mutta nyt kun lehtien levikit ja painosmäärät ovat laskeneet, yksittäisen lehden jakeluhinta on noussut.

Journalistiliiton puheenjohtaja **Hanne Aho** toteaa, että jakelun ongelmat ovat pahoja.

– Vielä suurempi ongelma lehtialalle on kuitenkin Postin jakelun hinta.

Ahon mukaan Posti on monopolina pystynyt nopealla aikataululla korottamaan jakelun hintaa – ja vieläpä useampaan kertaan. Hinta näkyy konkreettisesti myös toimittajatyöpaikkojen määrässä.

– Nyt sanomalehden jakelu maksaa enemmän kuin lehden tekeminen. Eli jakelun hinta on yksi syy, miksi toimituksia on kutistettu.

Jakelun hinnannousu on sinänsä osattu ennakoida, mutta Ahon mukaan korotuksia on tehty odotettua useammin ja isommin.

– Yksi ratkaisu voisi olla muiden Pohjoismaiden tapaan mediatukijärjestelmä, johon kuuluu myös jakelutuki. Mediatuen kokonaismäärä on muissa Pohjoismaissa ollut noin 60 miljoonan euron kokoluokkaa.

Tällä hetkellä Suomesta käytännössä puuttuu Ahon tarkoittama mediatuki. ●

MEDIATALO/LEHTI PÄÄLUOTTAMUSMIES	LOMIEN LYHENNYS, MAHDOLL. VAIKUTUS PALKKIOIHIN	PALKITSEMINEN
A-LEHDET ELISA MIININ	Kun lomia ei lyhennetä, ei tule palkankorotuksia.	Jos konsernin tulos yli odotetun, kaikille bonus.
ETELÄ-SUOMEN MEDIA JUKKA HÄMÄLÄINEN	Lomat kauppatavaraa: jos ei lyhennetä, ei korotuksia.	Laatupalkinto lehtiryhmittäin. Oiva käytäntö.
HELSINGIN SANOMAT JUSSI AHLROTH	Palkat eivät nouse, koska tulos ohjataan osakkeenomistajille.	Tavoitepalkkio=hyvä. Henkilöstörahasto kaikille.
ILTA-SANOMAT ARI SIMBERG	Samat korotukset kuin muilla, mutta ei liukumia.	Mahdollisuus tehtäväkohtaiseen lisään, tavoitepalkkio, henkilöstö- rahasto, palkitsemismalli ansioituneille, 5000 e:n journalisti-palkinto.
MAASEUDUN TULEVAISUUS, KONEVIESTI, AARRE HELI VIRTANEN	Työnantaja kysyi, mitä vasta- lahjaksi, jos luovumme kuuden- nestä lomaviikosta. Palkankoro- tuksiamme pidetään suurina.	Tulospalkkiot, MT:n 2021 päättyvä kokemusvuosikorotusjärj. Korvaava luvat- tu kaikille lehdistä. Tes:n paikallinen erä mm. verkkotoimittajille, tulospalkkio koko henkilöstölle (60-70 % kk-palkasta)
OTAVAMEDIA TUOMO LAPPALAINEN	Useimmat pitävät lomien säily- mistä tärkeämpänä kuin palkan- korotusten suuruutta.	Konsernin yhteinen kannustepalkkio, joka on sidottu myös osin kunkin liiketoiminta-alueen tulokseen.
SANOMA LIFESTYLE ILJA OJALA	Vientialat määrittelevät palkan- korotustason.	Valitettavasti en voi avata järjestelmää tarkemmin.

Journalistin euro on teollisuuden kaksi e

Totta se on. Vaikka me journalistit olemme saaneet tasan samat tes-korotukset kuin muikin teollisuus, ansiomme ovat pudonneet keltasta.

TEKSTI TIINA VAHTERA

GRAFIKKA OUTI KAINIEMI

uroa

PALKKAKEHITYS

TYÖNANTAJAN KUNTO

Takavuosista laskenut.

Kustannussäästöjä jotta toiminta jatkuisi.

Palkkoja kohotettu häkellyttävän vähän 10 vuodessa.

Jatkuvia yrityskauppoja. Niitä maksatetaan yhtäaikaisilla yyeillä.

Vähemmän bonuksia kuin muilla, ei palkkaliukumia. Siksi jäljessä.

Oikein hyvä.

Kokonaispalkoissa ei jäljessä muista. Toiset tekevät vuoroja, työnimikkeitä paljon, vaikea vertailla.

Tavoitteiden mukainen.

Työ on kuormittavaa multitaskaamista, vaatii nopeutta, asiantuntemusta ja huolellisuutta. Se ei näy palkkakehityksessä.

Hyvin menee.

Yläpäässä kilpailukykyisiä, alapäässä todella pieniä vaatuuksien ja vastuuseen nähden.

Tämä vuosi ihan hyvä. Toisilla lehdillä menee selvästi paremmin kuin toisilla.

Jäänyt jälkeen.

Tilanne on hyvä. Uusia lehtien (HS, IS, aikkarit) yhdistämisistä ei suunnitteilla.

nousseet toista tonnia 2000-luvulla.

Puhumme nyt kokonaisansioista vuoro- ja muine lisineen.

MEDIALIITTO totesi tuoreimmasta, syyskuun 2018 palkkatilastosta, että ”media-alan palkkakehitys on *maltillisempaa* kuin koko teollisuudessa”.

– Minä sanon, että se on ollut *surkea* verrattuna muuhun teollisuuteen, Savolainen tokaisee.

Muualla toimihenkilöiden ansiot nousivat 3,4 prosenttia, kun media-alalla luku oli 2,3 ja lehdistön journalisteilla vain 1,8 prosenttia. Se merkitsee, että teollisuuden tyyppi saa euroja tuplat enemmän kuin lehdistön tyyppi, hän havainnollistaa.

Miten tässä näin on käynyt?

Syynä ovat journalististen työpaikkojen lähes olemattomat palkkaliukumat. Kuten alalla hyvin tiedetään, toimittajat eivät medianmurroksen vuosina ole kovin hankasti vaihtaneet työpaikkoja. Tehtäväkierron ovat dramaattisesti vähentyneet, ja mediatilat ovat nihkeitä palkankorotuksille.

– Olemme tehneet prikulleen samanarvoiset, yhtä kalliit tes-sopimukset kuin muukin teollisuus. Muilla aloilla työnantaja on pistänyt vapaaehtoisesti rahaa omasta pussistaan. Siitä tilanne kertoo, Savolainen sanoo.

Tuo työnantajan laittama lisäraha on esimerkiksi työntekijälle annettava henkilökohtainen palkankorotus, kun hän vaihtaa tehtäviään. Palkitseminen on johtamiskeino, kun halutaan parempia työntekijöitä sisään.

– Mediatilat ovat laiskoja tässä. Ne eivät palkitse. Sama tulee vastaan tulospalkkioissa. Median tulospalkkiot ovat noin puolet teollisuuden tulospalkkioihin verrattuna. Ja jos menee huonosti, eikä ole jaettavaa, ei jaeta.

JOS GRAAFINEN ALA ja muu teollisuus tekevät tasan yhtä kalliit sopimukset, kuinka ne oikein syntyvät? ▶

Ettekö te saatana saa parempaa tulosta sitten millään!

Näinkin rajuja terveisiä kuuluu jäsenistöstä Journalistiliiton tes-neuvottelijoille, joiden on runnottava työehtosopimukset kasaan Medialiiton kanssa tammi-kuun loppuun mennessä.

Journalistiliiton edunvalvonta-johtaja **Petri Savolainen** on tottunut kovaan kieleen 20 työvuotensa aikana, vaikka mies itse tunnetaan mukavana ihmisenä.

Savolainen kaivaa pöytänsä nipun dataa. Luvuista selviää, että huonosti meillä pyyhkii muuhun teollisuuteen verrattuna. Mutta näkyy siellä sekin, että ansiot ovat

Kuka määrää palkkamallin, jossa journalistit jäävät lopulta jalkoihin?

Edunvalvontajohtaja selittää:

– Vientialojen neuvotteluja pohjustettiin viime keväästä asti. Työnantajien lähtökohtana on vientialojen määräämä kustannuskatto: tämän verran palkat saavat nousta, jotta vienti ja kansantalous pysyvät kasassa. Kun vientiliitot sopivat tes-korotukset samalle tasolle meidän kanssa, teollisuudenalat voivat luottaa siihen, että palkat kehittyvät muutenkin, sanoo Savolainen.

– Meillä taas on sama ongelma kuin naisvaltaisilla hoitoaloilla. Palkat nousevat juuri sen verran kuin on pakko maksaa. Mediatalot kitsastelevat palkankorotuksissa. Teollisuuden liitot voivat sopia matalahkot tes-korotukset, koska ne voivat kohottaa palkkoja liukumien avulla. Koska meillä liukumia ei ole, Journalistiliiton pitäisi saada muita suuremmat korotukset, jotta pääsisimme toisten kanssa samalle ansiotasolle. Tätä pyritään taas ratkomaan tulevissa tes-neuvotteluissa.

Helppoa se ei ole.

Myös korotusten jakoa puidaan liiton tes-valmisteluelimissä tarkkaan. Journalistit ovat tähän saakka jakaneet yleiskorotuksen niin, että noin 2/3 on mennyt aina kaikille, ja loput on jaettu paikallisina erinä palkkakuoppien täyttämiseen ja palkkatasa-arvon kehittämiseen.

– Oma tuntumani on, että tämä halutaan korjata. Palkankorotus kuuluu kaikille. Paikallisten erien aika on tässä muodossa mennyt. On työnantajan tehtävä hoitaa palkkatasa-arvo, Savolainen sanoo.

SAVOLAISELLA on savolaismallinen vastaus siihen, laahaavatko journalistien peruspalkatkin jäljessä muista.

– Kyllä ja ei. Ovathan palkat euronäärissä kehittyneet 1990-luvulta lähtien. Kun taloudessa menee huonosti, palkoissakin menee huonosti. Haluan kuitenkin viestittää, ettei mediateollisuus ole poikkeus suomalaisessa teollisuudessa. Murrosaikaa eletään muuallakin,

perusbisnes muuttuu ja asioita pitää tehdä uudella tavalla.

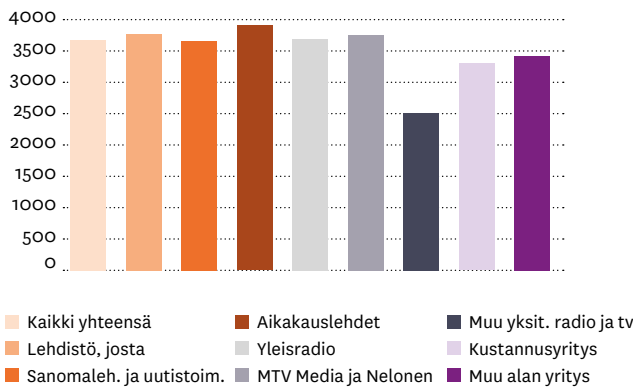
LOMA. Tuo sana nostattaa työnantajan niskavillat pystyyn. Neuvotteluissa journalistien lomiat pidetään kauppatavarana: joko lomiat lyhennetään tai tulee muita huononnuksia.

– Vanha valitus. Kunpa tähän ei tarvitsisi puuttua, Savolainen huokaa.

– Työnantajalla on sellainen yleisretoriikka, että Suomessa tehdään liian vähän töitä ja media-alalla

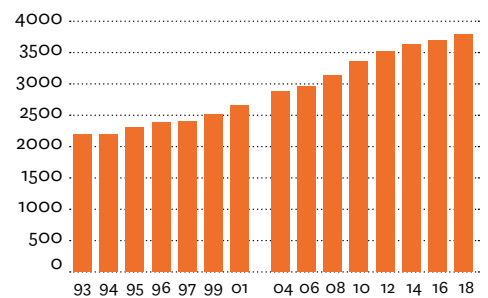
”Palkankorotus kuuluu kaikille. Paikallisten erien aika on tässä muodossa mennyt.”

**JOURNALISTILIITON TYÖMARKKINATUTKIMUS 4/2018
MEDIAANI (€)**

ANSIOTILASTOSTA näkyy tes:n merkitys. Muu yksityinen radio ja tv on ala, jolla ei ole vielä yleissitovaa työehtosopimusta. Vanha palkkakuningas MTV on pakittanut 4000 euron likoistaan, ja nyt parhaiten tienataan aikakauslehdissä. Mediaani tarkoittaa keskilukua. Puolet tienaa enemmän, puolet vähemmän.

ALAN TYÖSUHTEISTEN KOKONAISANSIOIDEN KESKIAARVO (€)

PALKKAKEHITYS on ollut melko tasaista. Suurin kasvu oli vuoden 2007 aikoihin, jolloin ala veti työvoimaa. Vuoden aikana liittoon tuli tuhat uutta jäsentä. Vuoden 2008 lokakuusta 2011 huhtikuuhun yltänyt palkkaratkaisu ehdittiin tehdä ihan viime hetkellä ennen romahdusta. Löytiin 2,5 vuoden palkat lukkoon.

vähemmän kuin keskimäärin. Ei se niin ole. Työ säilyy, määrä kasvaa, pitää venyä, on kiire. Työnantaja ei näe, että alalla tehdään työhön liittyviä asioita vapaallakin. Journalistit näkevät jaksamisensa kannalta tärkeänä loman, ja nimenomaan niin, että sen voi pitää yhtäjaksoisesti.

Jos lomaa leikataan, porukka on Savolaisen mukaan valmis barrikadeille, vaikka se uskomattomalta näinä aikoina kuulostaakin.

– Työtaisteluiden aika ei ole ohi, sillä tietyt asiat saavat ihmiset liikkeelle. Lehdistölle lomakysymys on ollut selvästi ykkösasia.

MEDIATALOISSA ei ole vuosikymmenen juhlistu. Tahti on ollut 50 yyteet vuodessa. Aivan viime vuosina on mennyt taas paremmin: kesän 2016 aikana alalla tultiin kokonaisuuksina plussan puolelle, vaikka tappiollisiakin firmoja on.

– Murheena on mainosmyynti, joka on irtautunut kansantalouden yleisestä kasvusta, ja toinen huoli on jakelu. Jos lehti pitää seitsemän

kertaa viikossa jakaa toiselle puolelle maata, kuinka kustannustehokasta se enää on, Savolainen kysyy.

– Esimerkiksi Almallä ja Sanomilla on hyvää kehitystä digissä, se tuottaa. Printti on korvattavissa.

Vanhana kaartin kiroama digi on Savolaisen mukaan journalistille eduksi: sisällön merkitys nousee ja sen tuottamisesta voidaan myös maksaa enemmän. Printtimaailmassa rahaa menee painokoneisiin, paperiin ja jakeluun.

NEUVOTTELIJAT lähtevät testiväntöön jäsenkyselyiden evästämällä. Viesti on selvä: palkankorotuksia pitää saada, lomista on pidettävä kiinni ja kikyn on aika mennä. Petri Savolainen lähettää terveisiä työpaikoille:

Pitäkää lippu korkealla, teette tärkeää työtä! Muistakaa työn ja vapaa-ajan ero. Ihan kaikkeen ei tarvitse venyä. Parasta työsuojelua on työajoista kiinnipitäminen, ja se kertoo myös työnantajalle, missä resurssien pitää olla. ●

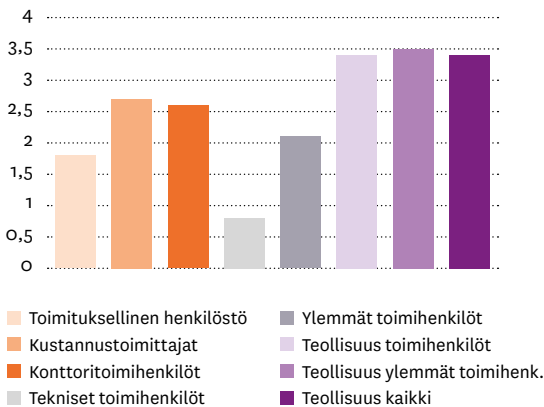
INFO

• Journalistiliitto on naisvaltainen suhteessa 57–43. Kun opiskelijat lasketaan mukaan, suhdeluku on jo 70–30.

• Työssä olevista jäsenistä 2/3 työskentelee vakituudessa. Freelancereita on viidennes. Loput ovat määräaikaista ja ttt-läisiä.

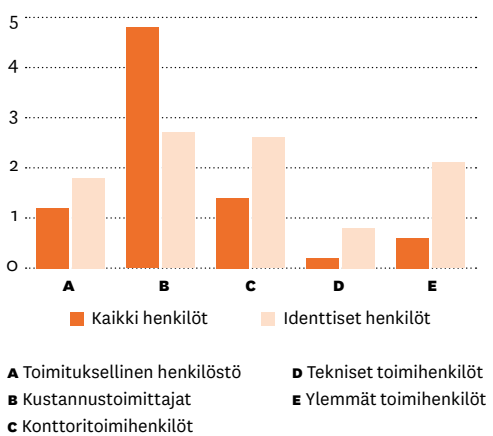
• Liiton freelancer-tutkimuksen 2018 mukaan freelancereiden tulot kasvoivat kahden vuoden aikana noin 2100 eurolla vuodessa.

IDENTTISTEN ANSIOKEHITYS (%)

KUUIOSTA NÄKY, miten journalistit ja tekniset ovat juutuneet ihan omille luvuilleen, kun taas teollisuus porskuttaa yli kolmen prosentin kasvullaan. Identtinen tarkoittaa myös edellisellä kyselykierroksella vastannutta henkilöä.

MEDIAN GRAAFISEN ALAN ANSIOKEHITYS 9/2017–9/2018 (%)

KUSTANNUSTOIMITTAJIEN 2017 korkea pylväseliitty pienestä, työnantajaryhmän sisällä tapahtuneesta muutoksesta.

Serbiassa sananvapaus on vaakalaudalla

”Toimittajan työ on nopeasti käynyt vaaralliseksi. Kriittiset journalistit toimivat omalla riskillään”, luonnehtii serbialainen toimittaja Milos Mitrovic.

TEKSTI VELI-PEKKA LEPPÄNEN

KUVA JOHANNES KOTKAVIRTA

Politiikan kovat pojat vaikeuttavat ja estävät lehtemme normaalia työtä kaiken aikaa, belgradilainen journalisti **Milos Mitrovic** toteaa karusti. Hän on ulkomaantoimituksen esimies *Danas* (Tänään) -lehdessä, joka miltei ainoana serbialaisista päivälehdistä on säilyttänyt riippumattomuutensa.

– Yhteenottoja valtakeskittymän kanssa on viikoittain.

Valtakeskittymä tarkoittaa Serbian presidentin **Aleksandar Vucicin**, 49, ympärille kerääntyneitä poliittisen ja taloudellisen vallan eliittikerrosta. Keväästä 2017 asti presidenttinä istunut Vucic pitelee näpeissään valta- ja talousnyörejä tavalla, joka entistä enemmän

muistuttaa Serbian pohjoisen naapurin Unkarin orbánilaista mallia.

PIKKUVELI BULVAANINA

Valtaklikin taustalla afäärejä junaillee presidentin pikkuveli, **Andrej Vucic**. Hänen vastuullaan on haalia kannattavimpia yrityksiä ja rahakkaimpia hankkeita, myös media-kentältä. Ei ole vaikea nähdä, että vaadittavan tuulensuojan menestyville manöövereille takaa presidentinhallinto. Andrej Vucicia ei juuri näy julkisuudessa, eikä hän sotkeudu päivänpolitiikkaan. Hänen bulvaaninroolinsa on tabu Serbiassa.

Taloudellisen vallan ytimeen on imeytynyt myös oikeistopopulistinen valtapuolue, presidentti Vucicin kontrolloima Serbian progressiivinen puolue (SNS).

Danas-lehden ja muun kriittisen median vapauden rajoja kavenneen monin tavoin. Lujimpana kiristysruuvina ovat taloudelliset keinot.

– Lehtemme mainostulot ovat merkittävästi pudonneet, koska presidenttiin, hallitukseen ja SNS:iin kytkeytyvät bisnespiirit eivät

Belgradissa lauantaist mielenosoitukset presidenttiä vastaan ovat jatkuneet jo 42 viikkoa.

Lauantaina 21. syyskuuta mielenosoittajat kokoontuivat yliopiston rehtoraatin eteen vaatimaan valtiovarainministeri Sinisa Malin eroa, sillä tätä on syytetty väitöskirjansa plagioinnista.

juurikaan enää anna meille ilmoituksia, Mitrovic selventää.

– Vaikka emme olekaan rikkaiden omistama tai ohjailema lehti, niin totta kai heidän poliittinen mainosboikottinsa leikkaa ta-
louttamme.

Vuonna 1997 perustettu päivälehti *Danas* on sikäli erikoinen poikkeus, että sen omistaa toimittajaryhmä. Lehti ilmestyy kuu-
desti viikossa, ja sadan ihmisen henkilökunnasta puolet on journalisteja. Avokonttorimainen toimitus on vanhahkossa kerrostalossa Alekse Nenadovica -kadun varrella Belgradissa.

Valtaklikki estää tiedonvälitystä myös rajoittamalla kriittisten journalistien työtä parlamentin ja hallinnon piirissä.

– *Danasille* ja muulle vapaalle medialle myönnetään joskus haastatteluja, mutta useimmiten ei. Työskentelymahdollisuuksiamme parlamentissa hankaloitetaan kautta linjan, Mitrovic kertoo.

– Tilanne pakottaa entistä useammin turvautumaan nimetömiin lähteisiin – useinhan ei muuta mahdollisuutta jää.

Arkipäivää ovat erilaiset solvaus- ja vihaohjaukset, joita valtajulkisuudessa tuon tuosta vi-
ritellään kriittistä journalismia kohtaan. Ryöpyt voivat kohdistua yksittäisiin toimittajiin tai koko lehteen, ja *Danasin* on usein haukuttu ”CIA:n lehdeksi”.

Mitrovicin mukaan Länsi-Euroopassa ei Serbian tukalasta tilanteesta piitata.

– Euroopan unioni ja koko länsi,

joita luulisi asiointilan huolestuttavan, kääntävät selkensä ongel-
millemme, kansanvallan ja sanan-
vapauden alajajolle, hän sanoo.

– Se mitä Serbia ylipäänsä ki-
peimmin kaipaa, ovat oikeusval-
tio, vapaa lehdistö ja normaali de-
mokratia. Niistä mikään ei toimi.

VASTUKSIA – VASTARINTAA

Tuoreimmat kansainväliset ver-
tailut todistavat Serbian huonon
suunnan. Tilannetta eri mittarein
seuraavan *Freedom Housen* mu-
kaan Serbian demokratian tila on
heikentynyt 12 peräkkäisen vuoden
ajan, ja äskettäin järjestö pudotti
serbialaisen yhteiskunnan statuk-
sen ”vapaasta” enää ”osittain va-
paaksi”. Niin ikään *Toimittajat il-
man rajoja* -järjestön julkaisemassa
lehdistönvapauden indeksissä Ser-
bia on kahdessa vuodessa valahta-
nut sijalta 66 sijalle 90.

Freedom House raportoi, että
presidentti Vucic liittolaisineen as-
telee monessa suhteessa hälyttä-
västi Unkarin pääministerin **Vik-
tor Orbánin** jalanjäljissä. Serbian
valtaryhmä ei kuitenkaan ole vielä
onnistunut sinetöimään tiedotus-
välineiden täydellistä kontrollia.

Esimerkki kansalaisvastarinnas-

ta ovat vuosi sitten aloitetut mie-
lenosoitusmarssit. Kimmoke niihin
tuli siitä, että vasemmistopoliitikko
Borko Stefanovic ja kaksi muuta
oppositiohahmoa pahoinpideltiin
Kruisevacin kaupungissa – ja että
presidentti Vucic ja SNS kiistivät
väitetyt osuutensa väkivaltaan.

Joka lauantai kello 19 Belgradin
illassa lähtee liikkeelle mielensoi-
tuskulkue, joka suuntaa askeleensa
milloin parlamenttitaloa kiertä-
mään, milloin yliopiston pääraken-
nuksen eteen ja milloin minnekin.
Teemat vaihtelevat väkivallan vas-
tustuksesta autoritäärisen presi-
dentin kritiikkiin, opiskelijoiden
olosuhteista demokratian puutteet-
seen – ja sananvapauden alennus-
tilaan.

Mielenosoittajien päätunnukse-
na on ”Yksi viidestä miljoonasta” (1
od 5 miliona). Näin siksi, että presi-
dentti on todennut olevansa alistu-
matta heidän tahtoonsa, vaikka liik-
keellä olisi viisi miljoonaa ihmistä.

Enimmillään mielenosoittajia
on ilmaantunut paikalle monia tu-
hansia, vähimmilläänkin tuhat-
kunta. Osallistujina on kaiken-
kälisiä ihmisiä, valtaosa kuitenkin
nuorta väkeä.

Ehkä toivoa on. Serbiassakin. ●

Danas-lehden ulkomaan uutisista vastaava toimittaja
Milos Mitrovic lehden toimituksessa.

Sanna Sommers on nykyään Kauppalehti Option toimittaja. Meidän Perheessä keväällä 2018 julkaistu juttu Näettekö minut? oli ehdolla vuoden featurejutuksi aikakauslehtikilpailu Editissä.

MARKUS SOMMERS

Kipua ja toivoa

Alkuvuodesta 2018 kirjoitettu juttu näkymättömyydestä jatkaa elämäänsä yhä.

TEKSTI SANNA SOMMERS

En ehkä koskaan enää voi kävellä automaattisista liukuovista ilman, että ajattelen näkymättömiä ihmisiä. Alkuvuodesta 2018 luin Meidän Perhe -lehden juttua varten yli 600 kertomusta siitä, millaista on olla muille kuin ilmaa. Yhdessä niistä kirjoittaja kertoi aina vähän hämmästyvänsä, kun liukuovet avautuvat hänen edessään, ihan kuten kenen tahansa muun. Kun tulee sivuutetuksi tarpeeksi usein, alkaa itsekkin uskoa olemattomuuteensa.

Juttuprojekti oli minulle erityinen paitsi riippaisevan aineiston takia myös siksi, että se jatkaa elämäänsä vielä melkein kaksi vuotta jutunteon jälkeen. Toimittajaurani aikana yhtä juttuani on käytetty materiaalina teatteriesityksessä, paria aineistona ylioppilaskirjoituksissa, mutta valtaosa on vaipunut unholaan pian julkaisunsa jälkeen. Sellaista journalismi kai enimmäkseen on. Näkymättömät-juttu oli monella tapaa poikkeus.

Juttuidean heittivät ilmaan tutkijat **Juho Saari** ja **Niina Junntila**. He ja joukko muita tutkijoita olivat tehneet vuonna 2016 Meidän Perheen ja Vauva.fi:n kanssa yhteishankkeen rakkaudesta lapsiperheissä. Tutkijoiden ja toimituksen yhteistyö toimi hyvin, joten oli luontevaa viritellä yhteisponnistusta toisestakin molempia tahoja kiinnostavasta aiheesta.

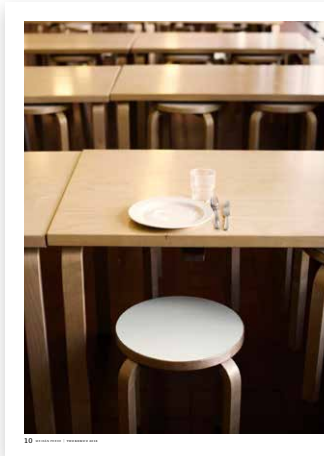
Yhteistyön logiikka pääpiirteissään oli se, että tutkijat saivat Vauva.fi:ssä julkaistun kyselyn kautta kiinnostavan laadullisen aineiston, jota he voivat käyttää tieteelliseen työhönsä. Vuonna 1998 perustettu Vauva.fi legendaarisine keskus-

telupalstoineen tavoittaa yli miljoona suomalaista netinkäyttäjää, joten se on houkuttava väylä aineiston keräämiseen. Toimitus taas sai avukseen tutkijoiden analyttisen osaamisen jutunteossa.

Hanke jäi muiden kiireiden jalkoihin yli vuodeksi, kunnes loppuvuodesta 2017 päätin tarttua siihen. Työskentelin tuottajana Meidän Perheen, Vauvan ja Vauva.fin toimituksessa, ja päiväni täytyivät juttujen suunnittelusta, tilaamisesta ja editoinnista. Pitkien juttujen kirjoittamiseen ei tahtonut löytyä tarpeeksi aikaa, joten sovin käyttäväni vuoden 2018 kiky-tuntini näkymättömyyshankkeen toteuttamiseen. En pidä kiky-tunteja allamme kovinkaan järkevinä, mutta on pakko myöntää, että ainakin tämä hyvä asia niistä seurasi.

Marraskuussa 2017 tapasin Juho Saaren ja Niina Junntilan lounaalla, ja he avasivat näkökulmiaan asiaan. Saari on Tampereen yliopiston sosiologi- ja terveyspolitiikan professori ja erikoistunut eriarvoisuuden tutkimiseen. Hän oli alkanut pohdita, miksi työpaikoilla on ihmisiä, joita ei tervehditä ja joiden nimiä ei tiedetä. Saari muisti vastavia tilanteita jo kouluajoiltaan. Näkymättömyys

”Kun tulee sivuutetuksi tarpeeksi usein, alkaa itsekkin uskoa olemattomuuteensa.”

kiinnosti häntä yhteiskunnallisen eriarvoisuuden muotona. Hän halusi tietää, millaiset rakenteelliset valuviat synnyttävät sitä ja haittaavat hyvinvointia.

Junttila taas on tunnettu yksinäisyyden tutkija. Hän halusi tutkia ostrakismin eli ulossulkemisen mekanismeja, syitä ja seurauksia. Jutunteon aikaan hän työskenteli Turun yliopiston kasvatustieteiden apulaisprofessorina. Tapaamisessamme hän puhui esimerkiksi klassisesta still face -kokeesta, jossa vauvan vanhempi muuttuu ilmeettömäksi eikä reagoi lapsen aloitteisiin. Vauva hätääntyy muutamissa sekunneissa. Nähdyksi tuleminen on niin syvä ja vaimomainen tarve.

Tapaamisemme jälkeen laadin kysymyspatteriston, josta tuli isompi kuin olin etukäteen arvannut. Minua kiinnosti kuulla näkymättömiksi itsensä kokevien tai aiemmin kokeneiden ihmisten omia ajatuksia siitä, mikä kaikki tilanteeseen oli johtanut ja miten siitä voisi päästä eroon.

Tutkijoiden ehdotuksesta lisäsin muutamia kysymyksiä, jotka auttoivat tekemään vastauksista toimivamman tutkimusaineiston. Saari toivoi mukaan kysymyksen, jossa arvioidaan omaa yhteiskunnallista statusta. Junttila löysi kansainvälisistä tutkimuksista kiinnostavan

ostrakismimittarin, jonka hän suomensia ja pyysi lisäämään kysymyspatteristoon.

Sovimme, että jutun julkaisun jälkeen tutkijat saisivat käyttää aineistoa omissa töissään ja esimerkiksi ohjaamisissaan opinnäytetöissä, luonnollisesti ilman vastaajien nimiä ja yhteystietoja. Tämä kerrottiin vastaajille heti kyselyn alussa.

Vastauksia kertyi lähes 700. Koska kysymyksiä oli paljon, luettavaa kasaantui aimo nivaska. Istuin monta iltaa kotisohvallaa pala kirkussa lukemassa toinen toistaan riipaisevampia kuvauksia siitä, millaista on tulla jatkuvasti sivuutetuksi: kuin olisi rinnan päällä kiviä, kuin käsistä vetäisi kivuliaasti suonta, kuin vajoaisi lattian läpi ja lakkaisi olemasta. Vastaajat kertoivat nöyryytyksestä, vihasta ja luovuttamisesta sekä siitä, miten näennäisen pienet asiat voivat toistuessaan olla lopulta vuoren kokoisia. ”Mulle unohdettiin kertoa juhlat, liikkapaikat, mitä tehdään välkällä.”

En muista ennen olleeni niin ristiriitaisen materiaalin äärellä. Kuvaukset olivat ahdistavaa luettavaa, mutta samalla ihailin, miten tarkkanäköisesti ihmiset kuvailivat kokemukseen sekä pohtivat syitä ja seurauksia.

Kun tapasin Niina Junttilan uudestaan kuulakseni hänen ajatuksiaan vastauksista, hän kommentoi: – Tämä oli surullisin aineisto, mitä olen lukenut.

Ja hän on sentään tutkinut yksinäisyyttä 20 vuotta.

KUVAT ARTIKKELIIN otti valokuvaaja Milka Alanen. Koska koulu näkymättömyyden areenana nousi aineistosta niin vahvasti esiin,

”Tämä on surullisin aineisto, mitä olen lukenut.”

kuvat haluttiin ottaa koulussa. Alanen valokuvaksi erään helsinkiläiskoulun tiloissa, ja yhden luokan lapset suostuivat anonyymeiksi malleiksi jutun kuviin. Koulun ja luokan yhteistyöhalu kertoi kai osaltaan siitä, miten tunnistettava jutun aihe kaikille oli. Graafikko **Mona Kulmala** taiteili kuvista vielä jutun verkkoversioon sivullisuuden tunnetta kuvastavan gifin.

Juttu julkaistiin lopulta kolmessa kanavassa: Meidän Perheen printissä, Vauva.fi:ssä sekä Helsingin Sanomien verkossa osana Sanoma-konsernin sisältöyhteistyötä. Vauva.fi:ssä jutun alle syntyi keskustelu, jonka sävy oli kaukana verkkokommentoinnin joskus niin ilkeilevästä viireestä.

”Luin jutun ja aloin itkemään hillittömästi. Niin tuttua mulle.”

”Työpaikalla olen saanut tuntea olevani näkymätön. Kahvipöydässä muut puhuvat kuinka menevät töiden jälleen terassille, kukaan ei pyydä mukaan. Kysymyksiini ei vastata, puheeni keskeytetään.”

”Toivoisin, että alakoulun opettajani lukisi tämän ja tajuaisi jotain.”

JUTUN JULKAISUN jälkeen pohdin hankkeen plussia ja miinuksia. Tutkijoiden näkökulmasta verkkokyselyllä kerättyssä aineistossa on tietysti rajoitteensa. Siihen vastasivat internetiä käyttävät ihmiset, jotka sattuivat seuraamaan Vauva.fi:tä tai jotain niistä sosiaalisen median kanavista, joissa kyselyä levitettiin. Tutkijoiden mielestä se ei kuitenkaan ollut ongelma. Vastaavaa kritiikkiä voi esittää monesta muustakin aineistosta.

Toimittajan näkökulmasta en löytänyt projektista vikaa. Journalistin ohjeiden mukaan journalistista päätösvaltaa ei saa luovuttaa toimituksen ulkopuolelle. Tein kyselyn tutkijoiden haastattelun pohjalta, mutta viime kädessä se oli minun käsialaani. Kysymyksenasettelua ohjasi journalistinen intressi, kiinnostus maailmaan ja halu ymmärtää sen ilmiöitä tarkemmin. Journalismin ja tieteen etiikassa ydin on kai lopulta yhteinen: tiedon kartuttaminen ja tosiasioissa pysyminen.

On kulunut pari vuotta siitä, kun juttuprojekti nytkähti kunnolla käyntiin. Tässä välissä sekä minä että Junttila olemme vaihtaneet työpaikkaa, minä toimittajaksi Kauppalehti Optioon, hän opetusneuvokseksi Opetushallitukseen.

Laitan hänelle viestin ja kysyn, mitä hän ajattelee näkymättömät-hankkeesta nyt.

– Juuri eilen puhuin siitä Finlandia-talolla 1600 opettajalle, hän vastaa.

Käy ilmi, että kaksi kasvatustieteen opiskelijaa on tehnyt aineiston pohjalta pro gradu -työn, ja kolmas opinnäytetyö on tekeillä. On toivoa, että keräämämme aineisto auttaa opettajia tunnistamaan ja ehkäisemään näkymättömyyttä kouluissa.

– Se oli valtavan tärkeä aineisto, ja sitä tullaan hyödyntämään vielä monta vuotta, Junttila sanoo. ●

Jos alkuperäinen juttu kiinnostaa, tämä QR-koodi johdattaa sen juurille.

Pahimman päivän varalle

Eija Mansikkamäki kirjoitti täyttökirjan siitä, mihin ihmisen pitää kuoleman tullessa varautua. ”Hautajaisihminen” hänestä tuli vahingossa.

MISTÄ KIRJASI KERTOO?

Kirja on eräänlainen kuolinapukirja. Sen aihe on omien asioiden hoito sitten, kun ei enää itse pysty niitä hoitamaan. Kirja on siis tarkoitettu jätettäväksi vakavasti sairastuneen tai kuolleen ihmisen läheisille. Se esittelee kaiken kissanhoidosta hautajaisjärjestelyihin. Sen täyttää ihminen vielä eläessään yksin tai yhdessä läheisen kanssa.

MIKÄ ON SUHTEESI AIEPIIRIIN?

Minulla on aina ollut käytännöllinen suhde hautajaisiin. Olen käynyt niissä lapsesta asti. Kun vaarini kuoli ollessani 16, laskin olleeni jo 16 hautajaisissa. Usein ne olivat sellaisten setien ja tätien hautajaisia, joita en ollut koskaan tavannut. Useimpien sukunimi oli ”Sopula”, joten kutsuin heitä sopuleiksi. Tilanteet olivat ihan mukavia, koska tapasin siellä lapsikavereita.

Kolme vuotta sitten jouduin toisenlaiseen tilanteeseen, kun tätini kuoli ja jouduin järjestämään hautajaiset. Pian kuolivat luokkakaveri, työkaveri ja entinen naapuri. Omaisia katsoessa tuli olo, että ihmiset ovat kuoleman edessä hukassa, hämillään ja avuttomia. Emme tiedä, miten voi tehdä kuolleelle oikein. En esimerkiksi tiennyt, halusiko tätini arkku- vai polttohautauksen. Minusta tuli hautajaisihminen.

Kaiken tämän seurauksena aloin kertoa kotona omille lapsilleni, miten minun asiani hoidetaan. Lapset eivät halunneet aiheesta

Eija Mansikkamäki, 49

- Maaseudun Tulevaisuuden talouden ja politiikan toimittaja. MT:ssä vuodesta 1995, sitä ennen kesätoimittajana samassa lehdessä. Vuodet 1998 – 2001 Brysselin kirjeenvaihtajana.
- Elintarviketieteiden maisteri ja valtiotieteiden ylioppilas Helsingin yliopistosta. Opiskeli myös lähihoitajaksi hoitovapaan aikana vuonna 2011.
- Asuu Keravalla uusioperheessä, johon kuuluu mies ja kotona asuvat 4 lasta.
- Harrastaa lavatanssia, kävelylenkkejä ja veneilyä.

kuulla, joten päätin, että kirjoitan vaikka omakustanteena kirjan, jossa kuolemaan liittyvät käytännön asiat kerrotaan. Otin kuitenkin ensin yhteyttä Otavaan, ja siellä innostuttiin aiheesta.

MITÄ KIRJA ANTAA MAAILMALLE?

Kirja on ensinnäkin puheeksiottoväline. Jos ihmisellä on iäkäs tai sairas sukulainen, kirjan avulla on helppo käydä läpi vaikka se, kenelle perintöhopeat tai valokuvat jätetään. Vanhemmat ihmiset voivat olla halukkaampia juttelemaan kuolemasta kuin nuoret, jotka voivat vain todeta, että ”älä nyt, ethän sä koskaan kuole.”

Elämänsä voimissa olevalle ihmiselle kirja taas on kätevä, jos on yksikin asia, josta hän haluaa jättää tiedon. Kirjaa ei tarvitse täyttää kannesta kanteen. Toisaalta, jos ei esimerkiksi halua, että Facebook lähettää synttärimuistutuksia kavereille loputtomiin kuoleman jälkeen, kirjaan voi jättää salasana- ja kännykän koodit, joilla esimerkiksi Facebook-profiiliin saa poistettua ja valokuvat saa poimittua kännykän muistista. Kirja on siis pikaopas asioiden hoitamiseen.

MITÄ TOIVOT KIRJALTA?

Toivon pikemminkin keskustelua kuin myyntilukuja. Väitetään, että kuolemasta ei oikein voida eikä uskalleta puhua. Olen huomannut, että näin ei ole. Kun ihmiset kuulivat kirjasta, he alkoivat puhua minulle asioistaan – joskus niinkin innokkaasti, etten olisi ihan kaikkea halunnut kuulla. En ole aikeissa järjestää kaikkien hautajaisia. Jouduin myös pitämään puheet työkaverin, luokkakaverin ja naapurin hautajaisissa. Olen siis nykyään myös hautajaispuhuja. ● SALLA NAZARENKO

Eija Mansikkamäki:

Kun minua ei enää ole. Tärkeät tiedoni kaiken varalta. Otava. 68 sivua. Ilmestyi syyskuussa 2019.

NAUTI MYÖS MUISTA HSJ:N JÄSENEN KULTTUURITÖISTÄ!

Katja Koivikko:

Kirkaankeltaisen Wartburgin kyydissä. 272 sivua. Avain. Ilmestyi elokuussa 2019.

Veli-Pekka Lehtonen:

Markus Selin. Perustuu tosi-tapahtumiin. 300 sivua. Tammi. Ilmestyi syyskuussa 2019.

Matti Rinne:

Kulttuuritoimittaja. Kurkistus elettyyn. 250 sivua. Into. Ilmestyi syyskuussa 2019.

HSJ:N JÄSENEN kirjoittamat kirjat ovat olleet Lööpissä omana palstanaan vuodesta 2017 alkaen. Palstaa on laajennettu: jäsenistöltä toivotaan esityksiä kulttuurin alueelta laajemminkin. Harrastatko musiikkia, kuorolaulua, runoja, maalausta, grafiikkaa tai valokuvausta?

Ilmianna joko itsesi tai kollegasi kulttuuriryö! Saapuneiden ehdotusten joukosta Lööpin toimituskunta valitsee esiteltävän teoksen tai useamman.

Lähetä ehdotuksesi Lööpin toimittukseen Kaija Plitille, kaija.plit@hsj.fi

Lapset innostuivat

Lapsiyleisöille tehdään paljon uutis- ja asiasisältöjä, jotka käsittelevät vaikeitakin aiheita. Olennaista on, että lapset pääsevät vuorovaikutukseen sisällöntuottajien kanssa.

TEKSTI JUKKA VUORIO

Yle Uutisluokka on vuonna 2014 aloitettu media-kasvatushanke.

uutisista

Lapset ja nuoret ovat olleet mediankäyttäjinä edelläkävijöitä jo vuosikymmeniä. He ovat hakeutuneet vuorovaikutukseen suurimpien lehtien sekä radio- ja tv-ohjelmien kanssa siinä, missä aikuiset ovat tyytyneet passiivisen lukijan ja katsojan rooliin.

Lasten ja nuorten aktiivinen yhteydenpito mediaan ei siis ole uutta, mutta kirjeiden ja korttien asemesta nyt yhteyttä pidetään tykkäyksillä, jaoilla ja somekanaviin kommentoimalla.

Viime vuosina nuorelle mediayleisölle on alettu tarjota kohdennetusti myös varsinaisia uutisia. Lisäksi heidät on otettu entistä tiiviimmin mukaan tuottamaan itse sisältöjä. Uutisten ja juttujen tekemiseen osallistamalla heitä halutaan kasvattaa ja myös innostaa mediankäyttäjiksi.

IDOLINA UUTISTUOTTAJA

Yksi tunnetuimmista lastenmedioista on maaliskuussa 2016 aloitettu Helsingin Sanomissa Lasten uutiset. Niiden kohderyhmänä ovat 6–12-vuotiaat eli alakouluikäiset lapset. Uutisten tuottaja **Fanny Fröman**, 28, kertoo, että Lasten uutisten tarkoitus on edistää sekä aikuisten että lasten medialukutaitoa.

– Lasten uutisista lapset oppivat, mikä on uutinen ja mikä ei. He ovat päivittäin tekemisissä niin monenlaisten sisältöjen kanssa, että uutiset on hyvä kyetä erottamaan muusta sisällöstä.

Samalla lapset oppivat seuraamaan yhteiskunnallisia tapahtumia.

– On hienoa, jos lapset ja vanhemmat voivat yhdessä seurata Lasten uutisia ja keskustella niistä.

HS:n Lasten uutisia julkaistaan hyvin monikanavaisesti. Printtilehdessä ne ilmestyvät perjantaisin. Silloin voi myös katsoa tv-lähetyksen HS:n verkkosivuilta. Neloselta lähetyks tulee sunnuntaisin. Lasten uutisilla on myös Youtube-kanava sekä aktiiviset tilit Instagramissa ja ▶

Snapchatissa. Ja minuutin mittainen radiolähetys on kuultavissa Radio Aallossa perjantai-iltapäivisin.

Useissa Lasten uutisten tv-lähetyksissä nähdään lapsia joko haastattelijoina tai asiantuntijoina.

– Lapset laittavat meille sähköpostia ja kertovat haluavansa mukaan. Viestejä tulee sekä yksittäisiltä lapsilta että kokonaisilta luokilta. Yritämme saada kaikki halukkaat mukaan, mutta se vie välillä aikaa, sillä niin moni olisi tulossa.

Monikanavainen ohjelma on tehnyt tuottaja Fanny Frömanista kohdeyleisön parissa julkkiksen, ja hänen ympärilleen on syntynyt positiivisella tavalla eräänlainen henkilökultti.

– Lapset ottavat omakseen sen ihmisen, joka kertoo heille asioista. Vähän samalla lailla kuin he fanittavat joitakin tubettajia. Osa haluaa tulla kuvaamaan kanssani selfieitä.

Lasten uutisten toimitus paitsi ideoi juttujaan itse, myös jalostaa lapsilta tulleita juttuideoita. Yleisön toiveet ovat erittäin tervetulleita. Frömanin mielestä lapset tietävät itse parhaiten, millaista sisältöä he haluavat.

Parhaiten lapset kiinnostuvat uutisista, kun heidät saadaan ymmärtämään, että käsiteltävä aihe koskettaa heitä itseään.

– Jos aikuiset puhuvat vaikkapa opetus suunnitelman muuttamisesta, me menemme kysymään lapsilta heidän mielipidettään asiasta.

Fröman uskoo, että minkä tahansa aiheen voi saada lapsiyleisöä kiinnostavaksi.

– Pitää kertoa, mitä on tapahtunut ja miksi. Jos eduskunta on säättänyt uuden lain, jutussa on hyvä kertoa, mikä eduskunta on ja miten lakeja säädetään.

Jatkuvana haasteena on osata kertoa asioista tarpeeksi, mutta mielenkiintoisesti.

– Tavoitteena on, että joka jutun jälkeen lapset tietävät asiasta vähän enemmän.

USKOTTUNA DEMI

Teini-ikäisille tytöille suunnattu Demi ei ole varsinainen uutismedia, mutta se käsittelee ajankohtaisia yhteiskunnallisia aiheita. Demi on keskustelupalsta, Instagram-yhteisö, Youtube-kanava sekä kymmenen kertaa vuodessa ilmestyvä aikakauslehti.

– Demin verkkoon ja someen tullaan keskustelun ja vuorovaikutuksen takia. Z-sukupolven nuoret eivät ole tottuneet sellaiseen median käyttöön, jossa vain vastaanotetaan sisältöjä, kertoo **Päivi Lehtomurto**, joka on ollut Demin päätoimittaja keväästä 2018 alkaen. Sitä ennen hän työskenteli Demin toimittajana, tuottajana, toimitussihteerinä ja toimituspäällikkönä.

Demin verkkosivu poikkeaa useimpien muiden lehtien sivuisista. Etusivulta avautuu keskustelupalsta, perinteisiä lehtijuttuja siellä ei näy. Muutamalla klikkauksella keskustelupalstalta pääsee seuraamaan WhatsApp-viestimuotoon tehtyä draamasarjaa, katsomaan Demin sometähtiin Youtube-videoita ja osallistumaan kilpailuihin.

– Demin yhteisö on sellainen, jossa nuoret sukupuolesta riippumatta saavat vertaistukea ja äänensä kuuluviin. On tärkeää, että kaikki tulevat kuulluksi.

Lehtomurron mukaan toimitus seuraa yhteisön mielipiteitä muun muassa erilaisilla kyselyillä. Niiden tulokset ohjaavat toimituksen aihevalintoja.

Demi täytti viime vuonna 20 vuotta, ja on nyt kahtena syksynä peräkkäin tehnyt painetun lehden numeron yhdessä nuorten kanssa. Lukijoista on tullut kirjaimellisesti myös tekijöitä.

Demin Youtube-videoilla tavoitellaan usein tabujen rikkomista, mikä on suoraan lukijoilta tullut toive. Seksiin, seurusteluun ja mielen terveyteen liitty-

vät asiat kiinnostavat. Esimerkiksi lokakuun lopussa ilmestyi Demin video, jossa käsitellään seksuaalista häirintää. Siinä tubettaja Jasminsofi eli **Jasmin Muurinen** ja rap-artisti Adikia eli **Kirsikka Ruohonen** käyvät läpi Demin lukijoiden kokemuksia kourimisesta, huorittelusta ja niin sanottujen dickpickien vastaanottamisesta.

Myös mediakasvatus on Demin tekijöille tärkeää. Monia sisältöjä tehdään yhdessä nuorten kanssa, ja se jo itsessään on yksi mediakasvatustapa.

– Tekijät saavat samalla suoraa tietoa siitä, mitä lukijamme ymmärtävät ja mitä eivät. Nuorten

JIRINA ALANKO / A-LEHDET

Nuorten kanssa tehtyihin juttuihin tehdään myös faktatsekkaukset, ja tieto varmistetaan asiantuntijoilta

kanssa tehtyihin juttuihin tehdään myös faktatsekkaukset, ja tieto varmistetaan asiantuntijoilta.

Jos esimerkiksi Demin somekanavissa on kaupallisia yhteisöjä, ne erotetaan selkeillä merkinnöillä toimituksen tekemästä journalismista.

– Meidän asemassamme on tosi oleellista olla vastuullinen ja luotettava media, Lehtomurto tähdentää.

MEDIAKASVATAJANA YLE

Yle on jatkanut Pikku Kakkonen ja Radiomafian viitoittamalla tiellä saumattomasti nykyään. Yle Utisluokka on vuonna

2014 käynnistynyt mediakasvatushanke. Siinä 11–18-vuotiaat lapset ja nuoret tekevät uutisia ja opettelevat medialukutaitoa sekä lähdekritiikkiä. Mukaan on ilmoittautunut yli 400 luokkaa eri puolilta Suomea.

Utisluokassa nuoret tekevät uutisia, lähetyksiä ja somevideoita Ylen toimittajien eli uutiskummien opastamina.

Utisluokkalaiset ovat kirjoittaneet Ylen verkkosivuille uutisia ja mielipidetekstejä, juontaneet uutislähetyksiä, vetäneet oman kuntavaalitentin ja Utisluokka Live-lähetyksen sananvapaudesta sekä tehneet verkko- ja somevideoita. ▶

Kahtena syksynä Demí on tehnyt painetun lehden sisällön nuorten kanssa yhdessä.

Tavoitteena on, että joka jutun jälkeen lapset tietävät asiasta vähän enemmän.

– Yksi keskeinen tavoite on saada nuorten ääni kuuluviin mediassa ja yhteiskunnassa, kertoo uutisluokan toimittaja **Kreeta-Maria Kivioja**. Samalla halutaan lisätä nuorten kiinnostusta yhteiskuntaa ja ajankohtaisia asioita kohtaan.

– Uutisluokka pyörii ympäri vuoden. Toiminta huipentuu joka kevät Uutisluokan päivään, jolloin nuoret ja nuorten jutut näkyvät ja kuuluvat laajasti Ylen kanavilla, verkossa ja toimituksissa eri puolilla maata, kertoo uutisluokan tuottaja **Hanna Visala**.

– Juttujen tekeminen kehittää uutisluokkalaisten medialukutaitoa, kun he tutustuvat jutunteon

prosessiin ja journalismin perusteisiin, Kivioja kertoo.

Uutisluokkaan osallistuvat koulut saavat käyttöönsä maksuttoman Yle Triplet -opetusmateriaalipalvelun. Se on kouluille tarkoitettu verkkosivusto ja mobiilisovellus, jossa julkaistaan joka arkipäivä kolme Ylen uutisvideota ja niihin liittyvät tehtävät sekä uutisvisat.

Visalan ja Kiviojan mukaan lapset ja nuoret kiinnostuvat uutisista silloin, kun he itse saavat ideoida aiheita ja tehdä uutisia heille tärkeistä asioista.

– Uutisluokan ansiosta nuorten kiinnostus ympäröivään maailmaan ja uutisia kohtaan on kasva-

Lasten Uutisten tuottaja Fanny Frömanista on tullut lasten idoli.

nut, Visala sanoo.

Monimutkaisista, vaikeista ja pe-lottavistakin uutisaiheista voidaan kertoa myös lapsille. Yle Tripletis-sä käsiteltiin esimerkiksi Kuopion tapausta, jossa mies hyökkäsi kouluun, ja yksi ihminen kuoli ja kymmenen loukkaantui. Uutisen yhteydessä tarjotaan myös pelkoja ja turvallisuuden tunnetta käsitteleviä tehtäviä, joita tehdään koulussa opettajan johdolla.

– Tutkimusten mukaan nuoret ovat kiinnostuneita talousuutisista. Ja aiheista, jotka tulevat lähelle heidän arkeaan, ja joihin he itse pystyvät vaikuttamaan, kuten ilmastoaiheiset uutiset, Visala sanoo. ●

Postiljoonien kulta-aika

LASTEN JA varhaisteinien medioiden kulta-aikaa elettiin 1980-luvulla. Lehtiä oli lukumääräisesti paljon, ja suosituimmat niistä saavuttivat merkittäviä levikkejä, kuten esimerkiksi mainstreampop-pia laajasti esitellyt Suosikki sekä Semicin (nykyinen Egmont) julkaisemat sarjakuvalehdet Mustanaamio ja Buster.

Suosikin levikki oli laajimmillaan 150 000. Lehden useisiin, eri aiheita käsitteleviin palstoihin lukijat lähettivät kysymyksiä kirjeitse. Yksi suosituimmista oli Bees & Honey -lääkäripalsta, jossa nuorisolääkäri vastasi monenlaisiin seurustelua, seksuaalisuutta ja terveyttä koskeviin kysymyksiin. Joka numerossa sai myös äänestää postikorteilla suosituimpia laulajia ja bändejä.

Näennäisesti Mustanaamio ja Buster olivat vain sarjakuvalehtiä, mutta 80-luvun loppua lähestyttäessä ne saattoivat sisältää kymmenenkin sivua lukijakirjeisiin perustuvaa materiaalia. Huippuvuosiinaan Mustanaamio saavutti noin 100 000 kappaleen levikin.

Noina aikoina postinkantajat saivat raahata sarjakuvalehtien toimituksiin laukkukaupalla kirjeitä, joissa kyseltiin lehden tarinoiden hahmoista ja tapahtumista. Kirjeiden mukana tuli lukijoiden omia piirroksia, kilpailuvastauksia ja kirjeenvaihtoilmoituksia.

Lukijoilla oli tekijöille

runsaasti asiaa, ja sille annettiin painetussa lehdessä tilaa.

Muita yhteisönsä kanssa voimakkaassa vuorovaikutussuhteessa olleita lehtiä olivat muun muassa Koululainen, Mikrobitti, Hevoshullu ja Suomen MAD.

Sähköisessä mediassa Ylen lasten ja nuorten ohjelmat ovat olleet yhteisön luomisen ja vuorovaikutuksen edelläkävijöitä. Yli 40-vuotiaalla Pikku Kakkosella on aina ollut ja vuosina 1983–1991 lähetetyllä varhaisteinien televisio-ohjelma Kasmasiinilla oli läheinen suhde yleisöönsä, jota on osallistettu sekä ohjelmien yleisönä että lähetysten aktiivisena toimijana.

Radiokanavista sama koskee etenkin nykyisen YleX:n edeltäjää Radiomafaa, joka päiväsaikaan tulleen lähetysvirran lisäksi sisälsi runsain määrin toimitettuja ohjelmia, joiden sisältöihin kuulijat vaikuttivat niin kirjoittamalla kuin soittamallaakin.

1990-luvulla ennen internet-aikaa, myös Ylen Tekstiv tv saavutti ympäri Suomen lasten ja nuorten keskuudessa vankkaa suosiota kirjeenvaihtopalstoillaan. Muutamia mieliharrastuksiaan omaan ilmoitukseensa listaamalla saattoi löytää sellaisen kaveripiirin, mikä ei omalla pienellä paikkakunnalla olisi muuten ollut mahdollista.

Medioita lapsille ja nuorille on siis ollut pitkään, mutta varsinaiset lasten uutismediat ovat nousseet suosituiksi vasta viime vuosina. ●

**KAIKKI NE
KIRJAT,
JOIDEN NIMET
(EPÄ)ONNISTUIVAT**

Kirjojen myyntisesonki höyryää joulun alla kuumimmillaan. Miten suuri vaiva on keksiä kirjalle myyvä nimi? Millainen nimi on huono? Utelimme kustannustoimittajilta.

TEKSTI SALLA NAZARENKO
KUVITUS OUTI KAINIEMI

Aina ei alkuperäinen nimi käänny suomeksi lainkaan ymmärrettäväksi.

Central Parkin oravat ovat surullisia maanantaisin on **Katherine Pancolin** kirjan nimi. Se ei saa WSOY:n kaunokirjallisuuden kustannustoi-

mittaja **Samuli Knuutilta** hyvää arvosanaa.

– Aivan liikaa yrittämistä, Knuuti toteaa.

Toisaalta toinen pitkä käännöskirjan nimi, **Erich Maria Remarquen** *Länsirintamalta ei mitään uutta*, saa Knuutilta täydet pisteet: tuli-

han jo 1928 ilmestyneen kirjan nimestä käsite. Kirjan nimen keksiminen, kuten lehtijutun otsikointi, on kinkkistä puuhaa. Varsinkin tietokirjan nimen pitäisi kertoa myös siitä, mistä kirjassa on kyse. Liian tylsä nimi voi saada lukijan jättämään kirjan hyllyyn.

TIIMISSÄ PUURTAMISTA

Toisin kuin maallikko luulisi, kirjojen nimeäminen on usein tiimityötä. Parhaassa tapauksessa jo käsikirjoituksella on sopiva nimi, hankalimmillaan mukana ovat kirjailija, kustannuspäällikkö, kustannustoihintaja ja markkinointi, eikä valmista tule oikein sittenkään.

Kirjalla on oltava nimi jo useita kuukausia ennen sen ilmestymistä, sillä se on tarpeen ennakkomyynnissä. Kirjalla on usein työnimi jo ennen kuin siitä on kirjoitettu riviäkään, Gummeruksen tietokirjojen toimituspäällikkö **Susanna Messo** kertoo.

– Lopullinen nimi syntyy harvoin vaivattomasti. Tietokirjaan tarvitaan tiivis nimi ja sille alaotsikko. Tietokirjan nimessä on usein loppaus, jokin asia, joka helpottaa lukijaa.

Messo joutuu miettimään hetken, kun häneltä kysyy hyviä esimerkkejä hänen uransa ajalta.

– Aiemmin ilmestyneistä esimerkiksi *Kauhin huoleton puutarha – iloa pihasta kesästä syksyyn*. Tai *Martat – keittokirja – innostu ja onnistu keittiössä*.

Gummeruksen kirjoissa on selkeä yläotsikko-alaotsikko-linja. Myöhemmin Messon mieleen juolahtavat *Mitä Jeesus tekisi? – Kirkko ja*

2000-luvun kapina sekä *Ässät jyllää! – Stadin kundit jatkosodassa*.

Oma taiteenlajinsa ovat myös käännöskirjat. Aina ei alkuperäinen nimi käänny suomeksi lainkaan ymmärrettäväksi. Venäläiskirjailija **Jevgeni Vodolazkinin** hieno keskiaikaan sijoittuva tarina *Arsenin neljä elämää* oli alkupe-
räiseltä nimeltään *Lavr*. Kääntäjä **Elina Kahla** kertoo sähköpostitse, että assosiaatiot lääke-
ristä laakeriin ja laurokseen eivät toimineet, joten kirjan nimi otettiin ranskannoksesta.

MONTA REITTIÄ KEKSIMISEEN

Messon kollega Otavalla, tietokirjojen kustannuspäällikkö **Jarkko Vesikansa** on nasevien nimien mies. Otavan tietokirjoissa ei suosita alaotsikoita ainakaan systemaattisesti. Vesikansankin mukaan kirjan nimen löytämiseen on monta reittiä.

– Joskus se napsahtaa kerralla, joskus se vaatii kypsyttelyä.

Vesikansa vastaa Otavalla muun muassa elämäkerroista ja historia-aiheisista kirjoista.

– Nimen pitää olla mieleenpainuva, kertoa kirjan aihe ja olla vieläpä omintakeinen.

Parhaimmillaan nimi kertoo kirjan sisällöstä kaiken olennaisen. Vesikansa on tyytyväinen tänä syksynä ilmestyvän, toimittaja **Tapio Suomisesta** kertovan *Urheiluhullu*-kirjan nimeen.

– Siinä ovat kirjan molemmat tärkeät aiheet: urheilulle omistautuminen ja mielenterveysongelmat.

Vesikansa oli mukana ideoimassa myös **Raimo Sailaksesta** kertovaa *Laman taittaja*-kirjaa sekä **Jorma Ollilan** Nokia-saagaa *Mahdoton menestys*. Jälkimmäisen nimeä pyöriteltiin Vesikansan mukaan pitkään.

Silloin, kun kirjan kohde on riittävän kuu-
luisa, nimi voi olla hyvinkin konstailematon. Esimerkistä käynee **Jari Tervon** *Loiri* tai **Teemu Selänteen** elämäkerta *Teemu*. **Michelle Obaman** *Minun tarinani* puolestaan oli amerikkalaisen kustantajan määrittelemä nimi. ➤

Dekkarin nimessä ei ole pakko mainita sanaa tappava tai verinen.

Käännösnimen tuli joko viitata suoraan alkuperäiseen *Becoming*-nimeen tai seurailta linjaa *My story*.

– Harvoin näin tarkkoja ohjeita tulee käännösnimestä, Vesikansa kertoo.

Erityisistä trendeistä kysyttäessä Vesikansa joutuu vähän miettimään, mutta sitten mieleen tulee yksi: numerot.

– Kuten **Jari Ehrnroothin** kirjassa *Kymmenen vaatimusta vapaalle ihmiselle*. Numerot selventävät lukijalle kirjan ideaa.

LYHYTTÄ JA PITKÄÄ

Numerot mainitsee myös Gummeruksen Susanna Messo. Esimerkiksi kirja nimeltä *I love you Mom* kääntyi suomeksi *Ihana äiti – 45 oivallusta läheisyydestä* ja *Lovebirds and other sweethearts* tulee maassamme kauppoihin nimellä *Kyyhkyläiset – 45 oivallusta rakkaudesta*.

Entä kaunokirjat?

– Niiden nimeämiseen ei oikeastaan ole mitään sääntöä, WSOY:n Samuli Knuuti sanoo.

– Se voi olla maailman helpoin asia tai tosi vaikea. Hyvä kirjan nimi viittaa kahteen suuntaan: kirjan sisältöön ja potentiaaliseen lukijaan.

Itse nimeämistään kirjoista Knuuti mainitsee ylpelydellä ensi vuonna ilmestyvän fiktiivisen kirjan nimeltä *Jussi Seppänen*, joka kertoo Jussi Seppäsen elämästä.

Knuuti pitää hyvinä lyhyitä ja definiitiivisiä nimiä, joskin liika modernistisuus, kuten *Silta* tai *Koru*, voi olla myös tylsää.

– Toisaalta esimerkiksi *Se* toimii hyvin perinteisenä kauhukirjan nimenä.

Knuutin mielestä kirjallisen kulttuurin

kehityksestä kertoo se, että kaunokirjan nimen ei tarvitse välttämättä kertoa lajityyppiä.

– Dekkarin nimessä ei ole pakko mainita sanaa tappava tai verinen.

Oman uransa onnistumisista nimeämispuolella Knuuti mainitsee vielä **Miina Supisen** *Liha tottelee kuria* -kirjan.

– Itse pidin siitä, joskaan en vieläkään osaa sanoa, oliko se hyvä vai luokattoman huono nimi. Niin ristiriitaista palautetta olen siitä saanut.

FLOPPEJAKIN JOKA LÄHTÖÖN

Kirjan nimeäminen voi toki myös epäonnistua. Alussa mainittu liika yrittäminen on eräs kardinaalimoka, toinen on epämääräisyys.

Mitä nimiä ammattilaiset pitävät huonoina?

– *Anna minun rakastaa enemmän*. Kamala nimi hyvällä kirjalla, Samuli Knuuti tuiskahtaa.

Knuutin mielestä huono on myös **Mark Mansonin** *Kuinka olla piittaamatta p*skaakaan*.

– Typerää laittaa nimeen kirokana, jos ei kehtaa laittaa sitä kirjan kanteen.

Lööpin epätieteellinen kysely teilasi myös seuraavat nimet:

Merikirja. Erittäin kiinnostavasta aiheesta, hainpyynnistä, tehdyllä kirjalla on erittäin tylsä nimi.

Lopotti. Ei sano mitään.

Pyhiesi yhteyteen. Humoristinen seikkailudraama, viisas ja hauska, ja nimestä tulee Raamattu mieleen.

Tosi huono on **Hannu Mäkelän Eino Leino & L. Onerva** -kirjan nimi: *Nalle ja Moppe*. Se on minulla hyllyssä, mutta en pysty tarttumaan siihen, kun nimi on niin tyhmä. ●

Oivalluksestaan kertoo toimittaja **Hannele Peltonen**, joka osallistui lokakuun alussa HSJ:n järjestämään Asiaa aivoista -iltaan.

Hannele Peltosen saunahattu on aivojen asialla.

Kyllä kissa tietää

KULJIN EPÄTOIVON TIETÄ. Puolen vuoden aikana työuupumus, irtisanominen ja puolison kuolema. En pystynyt iltaisin nukahtamaan. Kriisi-työntekijät neuvoivat, että nuku silloin kun nukuttaa, kunhan nuket.

Työ voi uhata tai edistää aivoterveysttä. Työuupumus näkyy aivoissa ja ajattelussa. Työuupuneilla aivojen harmaan aineen määrä on vähäisempi kuin verrokeilla. Lisäksi työuupuneiden aivot ikääntyvät nopeammin. Näin kertoi Työterveyslaitoksen erikoistutkija **Satu Pakarinen** HSJ:n Asiaa aivoista -tilaisuudessa. Pakarinen kertoi myös, että suolisto on ”toiset aivomme”.

Terveystoimittajalle tämä oli tuttua asiaa, mutta ainahan on mielenkiintoista kuulla, kun asian-

tuntija kertoo faktoja. Lisää faktoja kuulumme unihoitaja **Anne Huutoniemeltä**, joka kertoi unettomuuden vaikutuksista terveyteemme. Minua alkoi väsyttää. Tuntui jotenkin tylsältä. Tiedän kyllä ritirimpsut siitä, että pitäisi liikkuu, syödä terveellisesti, nukkua ja olla sosiaalinen. Viittaukset eläinkokeisiin ärsyttivät. Vastustan eläinkokeita, enkä ole hiiri.

Huutoniemen esityksessä vilahti kissan kuvia. Se oli ihan parasta! Tajusin, että kissani Pekka Söpöhäntä tietää nämä asiat parhaiten. Pekka Söpöhäntä menee nukkumaan, kun sitä väsyttää. Riippumatta siitä onko jokin homma pahasti kesken, mitä päivän aikana on tapahtunut tai mitä huomenna on tiedossa. Tärkeintä on levätä. Kissa ei tuijota sängyssä nettiä, lähetä sähköposteja tai luo uraa. Kun kissa herää, se venyttelee. Vuorokaudessa ennättää tehdä monta jumppaliikettä.

Vanhemmiten Pekka Söpöhäntä on alkanut nukkua enemmän kuin nuorena poikana. Sen ei tarvitse esittää leijonaa, jos se ei jaksa tai halua. Mutta jos kissaa ei nukuta, se ei jää sänkyyn odottamaan unen tuleamista, vaan pistää ranttaliksi leikkihirtensä kanssa ja käy ruokakupilla.

Jokainen tietää itse parhaiten, mitkä asiat ovat hyväksi omalle hyvinvoinnille. Taidankin lämmittää taas saunan, juoda iltakahvit ja kun haukotuttaa, menen nukkumaan. Kuuntelen Pekka Söpöhännän kehräämistä ja nukahdan.

● HANNELE PELTONEN

Helsingin Seudun Journalistien sääntömääräinen vuosikokous

pidetään Sokos Hotel Presidentissä
Eteläinen Rautatiekatu 4, Helsinki
keskiviikkona 18. maaliskuuta 2020 kello 18

KOKOUKSESSA käsitellään HSJ:n sääntöjen 23 § edellyttämät asiat.

Lisäksi käsitellään Aikakauslehdentoimittajain Säätiön hallituksen täydennysvaali ja tilintarkastajien valinta.

Ilmoittautumishojheet lähetetään jäsenille sähköpostitse vuoden 2020 alkupuolella.

* . CX61 *

HUOPAAJA

OSA 2: *"Pesosen Jussikin..."*

EI OLE YHDENTEKEVÄÄ, KUKA YHTEISKUNNASSA ESITTÄÄ NÄKEMYKSIÄÄN.

"Pesosen Jussikin sanoo, että luolamiesgrillaus on ensi kesän kuuma hitti."

"Pesosen Jussikin sanoo, että Seppo Rätty on kovin keppimies ikinä."

"Pesosen Jussikin sanoo, että subjektiivinen päivähoito-oikeus on este kilpailukyvyille."

"Pesosen Jussikin sanoo, että avohakkuu jos mikä on hyväksi metsälle."

"Pesosen Jussikin sanoo, että kyllä Suomen tieverkon pitää kestää satatonnisten rekkaralli."

"Kyllä Pesosen Jussi on aivan varmasti oikeassa."

"Kyllä Pesosen Jussi on 100 kertaa arvokkaampi kuin keskiverto duunari. Mies on miljoonansa ansainnut."

"Yhteiskunnassa kaikkien pitää saada näkemyksensä esille. Kyllä pesosen jusseillekin on mediassa annettava mahdollisuus esittää näkemyksiään."

